

Samband mellan Miljöbalken, REACH och Vattenförvaltningen

Inledning

Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen informerar berörda tillsynsmyndigheter (länsstyrelser och kommuner) om några viktiga samband mellan miljöbalkens regler, den europeiska Reach-förordningen och vattenförvaltningens kommande regler med anledning av det europeiska ramdirektivet för vatten. Det är särskilt några kemikalierelaterade regler med betydelse för miljöfarlig verksamhet som berörs i denna text, men även hur vattenförvaltningens krav på god kemisk status kommer in i detta sammanhang. Ytterligare ett område som berörs är avfallsreglerna som styr återvunnet avfall, som alltså inte längre är avfall utan kan ha blivit ett kemiskt ämne.

De här regelverken utvecklas hela tiden vilket medför att ny praxis för tillsyn behöver skapas. Samtidigt revideras tillsynsförordningen så att ansvarsfördelningen mellan tillsynsmyndigheter omfördelas. Under 2011 skapas även en ny central Havs- och Vattenmyndighet som får tillsynsvägledningsansvar över vattenförvaltningen. Vägledningsansvaret för dessa närliggande frågor blir därmed fördelat över alla de tre nämnda centrala myndigheterna.

Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen har tillsammans tagit fram ett presentationsmaterial om dessa samband. Materialet presenterades första gången vid Kemikalieinspektionens länsstyrelsekonferens i oktober 2010, och har därefter bearbetats vidare. Materialet är i första hand tänkt att användas av berörda tillsynsmyndigheter. Materialet är utformat som PowerPoint-bilder, försedda med förklarande text på de anslutande anteckningssidorna. Tanken med den förklarande texten, är att information lättare ska kunna spridas av de berörda myndigheterna och även användas för självstudier. Anteckningssidorna och bilderna erhålls i pappersform om man vid utskrift väljer ”Anteckningssidor” istället för grundinställningen ”Bilder”.

Ett viktigt huvudbudskap i presentationsmaterialet är att i en given tillsynssituation kan flera av de ovan nämnda lagarna bli aktuella. De olika lagarna har ofta relativt olika utgångspunkter, vilket kan ge olika möjligheter men också olika begränsningar för respektive lagstiftning. Det kan dessutom vara så att det är olika myndigheter som har operativt tillsynsansvar och olika centrala myndigheter som har ett ansvar att tillsynsvägleda, beroende på vilken regel som åsyftas i den givna tillsynssituationen.

Sambanden mellan miljöbalken, REACH och vattenförvaltningen är alltså komplicerade, och vi vill synliggöra vissa av dessa. Vår ambition är inte att kunna klarlägga allt som en tillsynsmyndighet behöver känna till för att kunna bedriva effektiv tillsyn. Vi har heller inte kommit så långt i arbetet att vi kan presentera checklistor med tillsynstips. Under 2011 är ambitionen att även involvera Havs- och Vattenmyndigheten i denna samverkan.

Varför är detta viktigt nu?

Historiskt sett har kunskapen om kemikaliers miljö- och hälsoegenskaper varit mycket bristfällig. Genom REACH är det numera kemikalietillverkarnas skyldighet att ta fram en hel del ny kunskap om hälso- och miljöegenskaperna. För de kemikalier som används allra mest, de så kallade högvolymskemikalierna, gäller detta från 1 december 2010. Från det datumet finns det tillgängligt en hel del ny information om många kemikalier, vilket gör att möjligheterna att bedriva effektiv miljötillsyn kring sådana kemikalier har ökat.

Något ur innehållet i presentationsmaterialet

De olika reglerna har olika utgångspunkter:

Den europeiska kemikalieförordningen REACH har kemiska ämnen och beredningar i fokus. Tillverkare, importörer och nedströmsanvändare av dessa ämnen bär ansvaret för att ämnena inte leder till några skadliga hälso- och miljöeffekter. Utan ”tillräcklig kontroll” så att hälsa eller miljö inte tar skada, får kemikalierna inte säljas.

Genom vattenförvaltningen är ytvattnets status i fokus. Som utgångspunkt finns också ett europeiskt ramdirektiv för vatten. God kemisk och ekologisk status ska uppnås. Miljökvalitetsnormer upprättas nu bland annat för ett antal kemiska ämnen. Normerna innebär bland annat halter av olika kemiska ämnen som inte får överskridas. Utgångspunkten är att inte belasta mer än vad naturen tål. Om miljökvalitetsnormerna överskrids bör åtgärdsprogram upprättas av de berörda myndigheterna. Dessa åtgärdsprogram fungerar som en sorts grund för tillsynsmyndigheters arbete och prioriteringar.

I miljöbalken finns regler där miljöfarliga verksamheter är i fokus. Miljöbalken ställer krav som medför en prövning i det enskilda fallet. Reglerna medför bland annat att den som bedriver miljöfarlig verksamhet måste begränsa utsläppen till t.ex. luft och vatten. Bästa tillgängliga teknik för exempelvis en fabriks tillverkning och rening är då utgångspunkten. Utifrån de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken görs en rimlighetsbedömning av nyttan i förhållande till kostnaden. Villkoren för verksamheten kan skärpas över tid.